

Un model de competitivitat sostenible i solidari per a Catalunya

Informe del Consell d'Experts sobre la internacionalització, la qualitat de l'ocupació i la competitivitat de l'economia catalana presentat al conseller d'Economia i Finances del Govern de la Generalitat de Catalunya

Novembre, 2004

Un model de competitivitat sostenible i solidari per a Catalunya

Informe del Consell d'Experts sobre la internacionalització, la qualitat de l'ocupació i la competitivitat de l'economia catalana presentat al conseller d'Economia i Finances del Govern de la Generalitat de Catalunya

Novembre, 2004

Plantejament de la qüestió

Catalunya, igual com la resta de països del nostre entorn, afronta simultàniament la dinàmica canviant de les empreses en una economia globalitzada i la transició d'una economia industrial cap a una economia del coneixement. Aquesta és la problemàtica subjacent a dos processos diferents però relacionats: la deslocalització d'empreses que es desplacen a entorns de costos menors i la crisi d'empreses, tant industrials com de serveis, poc competitives en les noves condicions de producció i distribució. Aquests processos formen part d'una evolució econòmica i social a la qual cal adaptar-se. Ara bé, és essencial que els costos humans del procés de transició siguin els mínims possibles i que no sigui la població treballadora, com sol succeir, qui hagi de pagar-los. És un cost que ha d'assumir el conjunt de la societat, per la qual cosa, en conseqüència, cal establir, sota la responsabilitat del Govern, mecanismes de solidaritat, de formació i de creació de noves fonts d'ocupació, com també ajuts conjunturals per a les persones i els territoris afectats negativament per aquesta transició.

La situació preocupant seria que, davant la deslocalització o la desaparició d'activitats de l'economia industrial tradicional, o de serveis amb mercats decreixents, no es generessin noves activitats de més valor afegit i més competitives en el nou entorn econòmic, de forma que es perdessin llocs de treball o que se'n creessin en serveis de baixa productivitat o en serveis públics el finançament dels quals depèn, en última instància, de la competitivitat del sector privat de l'economia. Així, doncs, Catalunya necessita un nou model de competitivitat, que situï les nostres empreses en condicions d'afrontar els canvis de l'entorn econòmic, i les polítiques públiques, en col·laboració amb els actors socials, poden contribuir a orientar positivament aquest canvi. Cal convertir el que avui apareix com una crisi potencial en l'oportunitat per assentar la nostra competitivitat sobre bases més sòlides. Aquest

informe, partint d'un diagnòstic de l'economia catalana, planteja una estratègia de competitivitat adaptada a les noves condicions i proposa mesures per posar-la en marxa.

Segons la nostra anàlisi, l'estratègia de competitivitat de Catalunya depèn de la creació de condicions per atraure noves inversions productives i, alhora, dinamitzar el teixit empresarial del país. A Catalunya hi ha 515.000 empreses, la gran majoria de les quals són pimes i microempreses. És essencial ajudar i estimular aquestes empreses a millorar la seva gestió, a formar els seus recursos humans, a adoptar les noves tecnologies i a augmentar la seva capacitat d'innovació. Al mateix temps, cal suscitar una cultura emprenedora que comporti la creació de noves empreses i la generació de projectes nous en les ja existents. I per a això calen mecanismes d'estímul als projectes empresarials, com també un sistema eficaç de finançament de la innovació i del risc. Tot plegat, però, sense caure en el subsidi encobert o el proteccionisme, partint de la base que operem en una economia oberta i competitiva en què com més gran sigui la proporció d'empresaris o empresàries en relació amb el funcionariat i la població ocupada, millor anirà l'economia.

En conseqüència, el problema no és la deslocalització o la internacionalització de les empreses catalanes. Al contrari, si bé la internacionalització de l'economia catalana ja és superior a l'espanyola, el grau d'internacionalització de les nostres empreses encara ha d'augmentar. És positiu, no pas negatiu, que empreses catalanes, espanyoles o multinacionals que actualment operen en el nostre territori, inverteixin globalment i s'internacionalitzin, perquè si no ho fan perdran mercat. Però és important, a la vegada, oferir avantatges a la localització d'activitats de valor afegit elevat, no pas donant subvencions (opció cada cop més difícil en el marc de la competència europea) sinó sustentats en la bondat de les infraestructures, els recursos humans, la capacitat d'innovació i la qualitat de vida, en general, que Catalunya pot oferir. És més, amb un potent sector empresarial internacionalitzat, les pimes catalanes podrien connectar-se a les xarxes globals de mercats i informació des dels seus respectius àmbits locals i, al seu torn, podrien créixer i internacionalitzar-se, tot creant ocupació en el procés i obrint possibilitats a noves pimes que sorgeixin com a projectes emprenedors per ocupar nínxols de mercat. És a dir, no es tracta tant d'atraure multinacionals, com que les nostres empreses esdevinguin multinacionals –encara que sigui a una escala modesta– gràcies a la seva capacitat competitiva.

Així doncs, el punt essencial per a Catalunya és ser competitiva en les seves infraestructures productives; en el seu sistema d'innovació; en la qualitat de la seva educació; en la seva formació professional i continuada; en la recerca bàsica i aplicada, i en l'entorn institucional i financer inductor de l'emprenedoria i la innovació. I el veritable problema de Catalunya és

que en tots aquests àmbits observem greus mancances, tal com es desprèn de les anàlisis que hem dut a terme i que es presenten a l'annex III d'aquest informe. Catalunya està perdent capacitat d'innovació en relació amb les principals regions europees, però també se situa en aquests moments molt per darrera de Madrid i per darrera del País Basc. Així mateix, observem una escassa difusió de la cultura emprenedora, que era la gran riquesa de Catalunya, i, segons les dades de què disposem, quan hi ha emprenedoria, el seu finançament –tant a Catalunya com a Espanya– es troba molt allunyat de la mitjana europea, per no parlar dels Estats Units. A més, la recerca universitària té escassa relació amb el món empresarial; el sistema educatiu presenta greus deficiències, amb altíssimes taxes de fracàs escolar; el coneixement de l'anglès i d'altres llengües estrangeres és molt limitat; la formació professional és el parent pobre i estigmatitzat del sistema educatiu; l'ús de les noves tecnologies en l'ensenyament és més simbòlic que efectiu en la majoria de les escoles; i les titulacions universitàries sovint apareixen desfasades respecte de l'economia i la societat actuals. Les infraestructures energètiques, de transport terrestre, aeri i marítim, així com de telecomunicacions, presenten serioses deficiències que graven l'activitat de les empreses i dificulten la mobilitat dels treballadors i les treballadores. I el sòl industrial és escàs, car i sovint mal dotat.

En resum, el model que va permetre el creixement de Catalunya durant les dues darreres dècades, basat en la indústria tradicional, en les multinacionals de la indústria de béns de consum, en el turisme de masses i en la construcció, està esgotat. I les condicions productives per a un nou model basat en el coneixement, la innovació i l'emprenedoria per a la posada al mercat de béns i serveis de valor afegit elevat, no estan plenament presents a casa nostra. D'aquí es desprèn que l'estratègia de competitivitat proposada per aquest Consell estigui orientada a la correcció d'aquestes deficiències, sense que això repercuteixi en un detriment de la qualitat de vida, concepte que inclou la qualitat de l'ocupació, la sostenibilitat mediambiental i la solidaritat amb els sectors desfavorits de la societat catalana i amb les persones que pateixen directament les conseqüències de la transició productiva. En aquest sentit, és possible definir una estratègia d'actuació multidimensional, basada en una visió coherent que integri en un model de conjunt la sèrie d'intervencions parcials a cada sector i que prioritzi les inversions estratègiques.

En aquest informe proposem una sèrie de mesures realistes relatives a cadascun dels temes que ens semblen essencials per al desenvolupament d'un nou model de competitivitat. Malgrat tot, hem deixat de banda el tema fonamental de les infraestructures atès que, dins del dispositiu general de l'Acord en què se situa la tasca d'aquest Consell, s'han constituït comissions de treball especialitzades que estan tractant aquest tema i

prenent decisions. Coneixedors d'aquestes propostes, en termes generals ens sembla que assenyalen el camí a seguir. No hem desenvolupat tampoc la política d'immigració amb l'extensió que mereix, ja que podria considerar-se que l'aportació de la immigració al mercat de treball i a l'emprenedoria pot ser un factor important de competitivitat. Tanmateix, atès que hi ha altres factors d'integració social i cultural a considerar respecte d'aquest tema, pensem que és més adequat elaborar una política per a la immigració en un altre context.

Aquest informe se centra en els components essencials de l'increment de la competitivitat de les empreses catalanes, així com en algunes polítiques públiques correctores que assegurin la solidaritat i la sostenibilitat del model.

Volem subratllar que ens situem en l'àmbit i la perspectiva de la Catalunya de la primera dècada del segle XXI, i que les nostres recomanacions es dirigeixen al Govern de la Generalitat, tant pel que fa als àmbits de les seves competències, com amb relació a les mesures que el Govern podria proposar al Govern espanyol i a les institucions europees. Així mateix, considerem necessari millorar substancialment el finançament que rep Catalunya, com també reformar el marc estatutari, per tal que les competències assumides permetin promoure les polítiques que proposem d'una forma més eficaç.

Per tal de comunicar amb claredat les nostres recomanacions, hem adoptat un estil de presentació telegràfic i hem situat a l'annex III els diagnòstics i les anàlisis que subjauen a les propostes aquí resumides. En definitiva, hem optat per redactar el text en afirmatiu i no pas en condicional, tot i que això no significa que considerem els nostres desitjos com a realitats. Òbviament, és competència del Govern decidir quines recomanacions són desitjables i quines són possibles.

1

Fomentar l'emprenedoria com a font essencial del creixement econòmic

- **Estimular la cultura de l'emprenedoria** per mitjà dels mecanismes següents: informar el sistema educatiu sobre l'activitat de les empreses; incentivar els centres politècnics i les escoles de negocis perquè canalitzin projectes empresarials; implicar activament les universitats en projectes empresarials; difondre, a través dels mitjans de comunicació, exemples d'èxit d'emprenedoria, generant efectes de demostració per al jovent; organitzar seminaris i programes de formació en el món empresarial

centrats en el missatge de la importància decisiva de la innovació; acció cultural sobre la societat en el seu conjunt adreçada a la valoració social del risc, com és, per exemple, mitjançant la celebració periòdica d'un "dia de l'emprenedoria". Aquest conjunt d'iniciatives requereix la col·laboració de les institucions educatives, les empreses i els mitjans de comunicació.

- **Facilitar la creació d'empreses;** per a això caldrà: reduir els tràmits administratius per constituir una empresa i desenvolupar, entre altres mesures, un sistema de finestra única a Internet; aplicar estímuls fiscals al naixement d'empreses; desenvolupar incubadores d'empreses i microclimes empresarials, emprant el precedent d'experiències d'èxit ja existents; establir bases de dades a Internet que facilitin l'obtenció d'informació legal, financera, comercial i tecnològica útil per a l'emprenedoria i l'empresariat; promoure i reforçar els serveis de suport a la creació d'empreses, en particular mitjançant una reforma i ampliació de recursos del CIDEM i altres centres especialitzats del Govern; estudiar de forma realista el sistema actual d'avaluació de les activitats d'R+D+I per facilitar-los l'accés als beneficis fiscals existents, així com la possibilitat de reduir la càrrega fiscal i les cotitzacions socials de les pimes en funció dels projectes d'innovació presentats, amb resultats controlables, i, finalment, considerar un règim especial de fiscalitat, cotitzacions i suport financer per a la creació d'empreses a partir d'unitats i personal externalitzats de grans empreses ja existents, organitzant l'assessorament tècnic i legal per a l'externalització.
- **Finançar l'emprenedoria i la innovació empresarial flexibilitzant i ampliant el mercat de capital risc mitjançant la col·laboració entre inversió pública i inversió privada.** Per a això cal: assegurar la dotació de fons i garanties suficients per finançar els projectes empresarials viables, tot revisant les disposicions reguladores actuals, excessivament restrictives. Estimular la col·laboració voluntària de les caixes d'estalvis en l'ampliació del mercat del capital risc. Establir un sistema mixt de finançament de l'emprenedoria que combini risc i beneficis compartits entre els emprenedors, les caixes o altres institucions financeres, la inversió privada i l'Administració. Administrar el sistema de capital risc mitjançant diverses empreses mixtes de capital risc que competeixin entre si en un mercat flexible regulat públicament. Assegurar l'obertura del mercat de capital risc als inversors estrangers. Estimular la participació de les empreses catalanes en el sistema del Fons Europeu d'Inversions. És essencial, en tot cas, evitar que la inversió en capital risc esdevingui una forma de subsidi encobert. Les empreses mixtes de capital risc, i els seus projectes, han de quedar sotmeses a la llei del mercat i, per tant, han d'assumir el perill de fer fallida sense poder recórrer a l'Administració.

2

Desenvolupar un sistema d'innovació eficaç, comptant amb la participació activa de la universitat en el sistema d'R+D+I

Amb aquest propòsit:

Cal que les universitats i els organismes de recerca esdevinguin components essencials del desenvolupament de Catalunya i de la seva transformació en una societat del coneixement. En funció d'aquest objectiu, es recomana:

- **Reforçar les competències i els recursos de la Fundació Catalana per a la Recerca (FCR) i assegurar la vinculació de les seves activitats amb les orientacions estratègiques del Govern. Assegurar que en l'elaboració de les estratègies de la recerca participin personalitats independents del món científic, de l'àmbit empresarial, de les organitzacions sindicals i de la societat civil mitjançant un consell assessor científic, designat pel Govern d'acord amb la Fundació.** La Fundació hauria d'establir línies preferents de recerca en funció de les necessitats del país i dels objectius de desenvolupament econòmic, basades en una avaluació realista del potencial investigador de Catalunya en aquestes línies concretes. Caldrà revisar periòdicament els objectius estratègics de recerca, en funció dels canvis de l'entorn i dels resultats obtinguts.

La Fundació i el consell assessoraran el Govern en matèria de política científica i tecnològica, en relació directa amb el DURSI i amb altres conselleries en temes específics. Serà tasca de la Fundació i del seu consell recomanar l'assignació de recursos en funció dels objectius estratègics establerts, així com avaluar, d'acord amb el DURSI, la realització dels programes de recerca.

- A partir de l'estratègia de recerca definida pel Govern, i en diàleg amb les recomanacions de la FCR, el DURSI establirà **contractes-programa de recerca amb les universitats i organismes de recerca, de forma que els recursos s'assignaran d'acord amb el seu grau de col·laboració amb els objectius científics i tecnològics del país.** Les universitats i els organismes de recerca hauran d'establir els seus propis programes estratègics de recerca, especificant les relacions d'aquests programes amb l'àmbit empresarial i amb les línies de recerca prioritàries marcades pel Govern. Les universitats que desitgin participar en els contractes-programa hauran de formular un pla estratègic en què s'especifiquin les recerques i les activitats relacionades amb les línies prioritàries del Govern, el personal necessari per dur-les a terme i els sistemes d'incentius previstos. En el marc d'aquests contractes-programa, el Govern podrà atribuir assignacions especials de recursos a les universitats i podrà, també, liberalitzar parcialment el règim de retribució

del professorat i el personal investigadors en funció dels resultats de la recerca, del desenvolupament i la innovació.

- **Les universitats, i cadascuna de les seves unitats, han de ser objecte d'avaluacions periòdiques per part d'avaluadors externs, sota el control directe del DURSI.** L'avaluació es farà en funció de la qualitat, la productivitat i la rellevància social de les seves activitats de recerca, desenvolupament i innovació, amb independència d'altres avaluacions relatives a la productivitat de l'ensenyament. Caldrà que els resultats d'aquestes avaluacions es reflecteixin en assignacions diferencials de recursos per part del Govern.
- **Crear una o varies empreses de transferència de tecnologia per facilitar les relacions entre les universitats i els organismes de recerca i les empreses.** Aquestes empreses han de ser externes a les universitats i hauran de tenir el coneixement científic, tecnològic i empresarial suficient per poder servir d'intermediàries entre la recerca i l'empresa, tot organitzant i gestionant programes de transferència de tecnologia segons diferents mètodes.
- **Integrar els programes de doctorat en els programes de recerca, en la mesura que es pugui, bo i assegurant la independència científica de l'alumnat que els cursi,** però donant-los accés als recursos i a les xarxes de col·laboració científica existents a les universitats. Establir **programes cooperatius de doctorat entre universitats i empreses per facilitar la connexió entre la recerca i la seva aplicació.** Fomentar que les empreses contractin persones doctorades, per a la qual cosa cal que rebin una formació en diferents especialitats en matèria de gestió empresarial. Impulsar **programes de doctorat en cooperació amb altres universitats de fora de Catalunya,** assegurant el desenvolupament de doctorats d'alta qualitat i atractiu, mitjançant beques, estudiants altament qualificats d'altres països perquè els cursin. **Facilitar la reinserció a Catalunya dels investigadors catalans formats a l'estranger.**
- **Promoure, a les universitats catalanes, programes de postgrau d'excel·lència en les àrees estratègiques considerades prioritàries per a les necessitats del país.** Assegurar la connexió d'aquests programes amb les xarxes europees i mundials d'estudis de postgrau d'alta qualitat. Demanar al DURSI, en relació amb les conselleries competents en cada matèria, que estimuli la presentació, per part de cada universitat, de propostes de programes de postgrau en funció de les prioritats decidides pel Govern.
- **Descentralitzar la innovació, potenciant centres tecnològics lligats a les universitats i a les xarxes locals d'empreses per reforçar la capacitat d'innovació de les petites i mitjanes**

empreses. Desenvolupament de centres tecnològics promoguts per empreses i ens locals, emprant les experiències existents que ja s'han mostrat eficaces.

3

Mesures d'acompanyament a la internacionalització de l'empresa catalana

La internacionalització competitiva de les empreses de Catalunya és un factor positiu per al creixement econòmic del país, en tant que guanyen mercat i generen un excedent que reverteix en majors nivells d'ocupació i renda, com també en noves oportunitats de mercat per a les empreses catalanes. Però és essencial que aquesta internacionalització es recolzi en la informació i l'assessorament que permetin una evolució gradual cap a la penetració en mercats globals, i, en particular, mercats emergents. En funció d'aquest objectiu d'internacionalització informada, proposem:

- Atraure organismes reguladors perquè s'ubiquin a Catalunya, per la capacitat d'atracció que exerceixen sobre empreses dels sectors que regulen.
- Implantar una política d'atracció d'immigració altament qualificada.
- Millorar les infraestructures i els serveis públics que afavoreixen, directament o indirecta, les empreses que creen ocupació de qualitat **en les fases de la cadena que més valor aportin.**
- **Reforçar i incrementar substancialment els 37 centres de promoció de negocis que té el COPCA arreu del món,** dotant-los adequadament per ajudar tant les empreses exportadores com aquelles que volen implantar-se en un altre país.
- **Elaborar, els organismes d'assessorament del Govern, dossiers d'informació i sistemes d'assessorament accessibles a través d'Internet,** en particular amb referència a grans mercats actualment poc coneguts, com la Xina i altres mercats emergents.
- **Afavorir l'aprenentatge de l'anglès a les empreses.** A més de les mesures proposades en l'apartat dedicat a la reforma de l'educació, recomanem programes específics d'aprenentatge d'anglès mitjançant convenis entre el Govern i les empreses. Emprar el potencial de la formació virtual en aquest àmbit. Estudiar possibles iniciatives en els mitjans

de comunicació per familiaritzar la població de Catalunya amb l'anglès, com ara l'emissió freqüent de pel·lícules en anglès, subtítolades en català.

- **Organitzar viatges informatius de joves empresaris i empresàries a mercats d'interès estratègic**, mitjançant acords amb les cambres de comerç i indústria.

4

Millorar l'educació i la formació en tots els àmbits i nivells del sistema educatiu i adaptar els continguts i els mètodes de la formació a les necessitats de la societat i a l'obtenció de qualitat

En primer lloc, **cal reformar l'escolaritat bàsica i obligatòria per tal d'adaptar-la a les necessitats socials i al mercat de treball**. Això inclou:

- Crear dispositius per a la transició entre l'escolaritat obligatòria i la postobligatòria, i per a la transició de l'escola al treball, mitjançant **programes de col·laboració entre escoles i empreses**, seguint l'experiència del Pla Jove de l'Ajuntament de Barcelona. Emprar el potencial d'Internet per facilitar la informació i el contacte en la cerca de la primera feina.
- **Aplicar un pla d'acció contra el fracàs escolar**, mitjançant el seguiment personalitzat d'alumnes amb problemes, l'ajut extraescolar, l'ús de les aules per fer els deures, les tutories i altres mecanismes ja provats en el sistema escolar, els quals, però, es troben actualment mancats de recursos i suport.
- **Reformar i intensificar l'ensenyament de llengües estrangeres, de l'anglès en particular**, amb la continuïtat del mètode entre la primària i la secundària i amb l'ús creixent de professorat originalment angloparlant. Desenvolupament de programes de beques i d'intercanvi escolar amb països anglòfons, amb subvenció específica als nois i noies de famílies amb pocs recursos.
- Insistir en la **formació de valors ètics, cívics i de responsabilitat personal en els programes escolars**. Cerca d'estils pedagògics de formació de la personalitat que superin els discursos i se centrin en la pràctica quotidiana i a ensenyar amb l'ajut d'altres joves. Restablir normes de responsabilitat en el comportament, en col·laboració directa amb les famílies.

En segon lloc, és necessari revalorar, **reformat i reforçar la formació professional**, convertint-la en un punt d'entrada privilegiat al mercat de treball i en l'eix de la formació post-obligatòria, **transformant-la en formació contínua diversificada i fent-la complementària de la universitat**. Per a això cal:

- Millorar els programes i els mètodes de la formació professional, augmentant-ne considerablement els recursos.
- Reciclar el cos docent de la formació professional i millorar-ne les condicions laborals.
- Crear una cultura comuna d'innovació als centres de formació professional i centres de treball, i assegurar **una vinculació més estreta entre els centres de formació professional i les empreses**.
- Partir de l'evolució tècnica i organitzativa de les empreses i orientar els programes de formació professional en funció d'aquesta evolució.
- Dur a terme un seguiment continu del mercat de treball i dels resultats de la formació professional en relació amb l'ocupació, per tal d'assegurar l'adaptació permanent de la formació professional a les ofertes de treball.
- Establir mecanismes d'informació i diàleg entre l'Administració, les empreses i els sindicats sobre la formació professional.
- **Integrar el tres subsistemes de formació professional (inicial, ocupacional i contínua) als centres educatius, i dissenyar un sistema únic de formació permanent adaptat a les edats, els nivells de formació i les oportunitats del mercat de treball.**
- Flexibilitzar el funcionament dels centres de formació professional, apropant-los a la cultura empresarial i allunyant-los de la pràctica funcionarial.
- **Emprar a fons les noves tecnologies de la informació i les comunicacions, i en particular Internet, per desenvolupar un ampli sistema de formació virtual contínua que s'adapti a les necessitats educatives de les persones al llarg de la seva vida.**

- **Facilitar el pas de la formació professional superior al sistema universitari, establint un tercer cicle de formació professional amb caràcter universitari** mitjançant la col·laboració directa entre els centres educatius de formació professional i les universitats.

En tercer lloc, **cal adaptar la universitat a l'evolució demogràfica, a les necessitats de l'economia i a la demanda de mà d'obra per cobrir les noves ocupacions.** En la mesura que el creixement quantitatiu de les cohorts d'estudiants sembla estabilitzat, la universitat catalana pot concentrar-se en una millora qualitativa en lloc de fer-ho en un increment quantitatiu. En aquest sentit, és essencial corregir el creixent desfasament entre el que s'ensenya a la universitat i el que demanen les empreses i la societat en general. Sense menystenir la funció d'educació general que té la universitat, en el nostre context concret el problema és vincular-la a les necessitats de la societat, per tal d'oferir millors oportunitats professionals als estudiant que s'hi graduen. En concret, proposem:

- **Reestructurar l'ensenyament universitari, el qual s'ha d'adequar a la redefinició del paper productiu i investigador de la universitat mitjançant contractes-programa amb el Govern.**
- **Redefinir, el DURSI, el mapa de les titulacions universitàries,** prèvia consulta a tots els sectors interessats, tenint en compte les dificultats internes amb què es troben les universitats per assumir aquest procés.
- **Introduir criteris d'avaluació de la productivitat a cada universitat, i a cada unitat de les respectives universitats, en funció de les capacitats d'inserció laboral dels estudiants que s'hi graduen.** Aquesta avaluació hauria d'orientar l'assignació de recursos a les universitats, de tal manera que hi hagi incentius per millorar l'eficàcia formativa.
- **Reformar els programes de doctorat per limitar l'enorme taxa d'abandonament actual.** Caldria estudiar la possible supressió de programes de doctorat (o dels recursos que hi assigna el Govern) en cas que persisteixin taxes d'abandonament superiors al 60%.
- **Reforçar el paper de les universitats i les escoles de negocis en la formació continuada, tant presencial com virtual.** L'adopció d'un programa d'actuació d'acord amb ForQ (associació de centres de formació continuada de les universitats i escoles de negocis) podria ser un bon instrument per fomentar aquests programes formatius.

5

Fomentar la qualitat de l'ocupació i la qualitat de vida

En primer lloc, **la qualitat de l'ocupació en les seves diferents dimensions es pot millorar mitjançant** les mesures següents:

- **Promoure la flexibilitat de l'ocupació però lluitar, a la vegada, contra la precarietat i, en particular, contra l'ús abusiu i sistemàtic de l'ocupació temporal.** Configurar un acord marc entre empreses, sindicats i Govern que permeti negociar, a escala d'empresa, un intercanvi entre una menor temporalitat de l'ocupació i una major flexibilitat en les condicions de contractació.
- **L'Administració de la Generalitat ha de ser curosa i donar exemple en la utilització correcta de la contractació temporal** en el seu àmbit d'actuació, i ha d'instar les administracions locals perquè actuïn de la mateixa manera.
- **Iniciar una campanya d'informació i sensibilització de l'empresariat que mostri els aspectes negatius de l'ús excessiu de contractes temporals** (manca d'implicació de la mà d'obra, baix nivell d'aprenentatge, escassa transmissió dels coneixements del personal al col·lectiu de l'empresa, actituds passives al lloc de treball, etc.).
- **El Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC) ha d'exercir de dinamitzador de l'ocupació,** millorant la seva capacitat de mediació en el mercat de treball i basant la seva eficiència en la capacitat de cobrir ofertes d'ocupació amb demandes inscrites a les oficines del SOC. Per reduir la temporalitat excessiva, el SOC ha d'exercir d'informador de les possibilitats de contractació indefinida, especialment en el cas de les pimes, tant remetent-los informació (a elles i a les assessores amb què treballen) com oferint-los els seus serveis directament. El SOC ha de coordinar-se amb la resta de serveis públics d'ocupació, tant a Catalunya com a Espanya. Calen noves mesures que reforcin una coordinació que actualment resulta insuficient.
- **Impulsar mesures de participació del personal en el coneixement dels objectius i els mètodes de gestió de les empreses i organitzacions en què treballen,** per poder desenvolupar de forma més activa i autònoma la seva contribució a la productivitat de l'empresa i afavorir la seva realització personal.

- Establir circuits interns a l'empresa mitjançant els quals el personal pugui aportar els seus coneixements tècnics, experiència i projectes innovadors. Premiar les experiències empresarials participatives i difondre'n els resultats pels mitjans de comunicació.
- Premiar també els treballadors i treballadores amb més implicació, iniciativa i propostes de millora de la gestió, oferint-los més flexibilitat d'horaris i fent de la seva implicació en l'empresa un criteri important en la seva promoció professional.
- Estimular les empreses perquè **promocionin i facilitin la formació permanent del seu personal**. Informar els treballadors i treballadores de les possibilitats de formació i contribuir perquè les empreses facilitin el seguiment dels cursos de formació en termes d'horaris. Així mateix, cal estudiar que les empreses proporcionin connexió a Internet per a la formació virtual dels seus empleats.
- **Millorar substancialment les condicions de seguretat en el treball mitjançant una aplicació estricta de la legislació i una reforma, allà on calgui, per millorar les condicions físiques i mentals de l'activitat laboral**. Actualitzar les mesures de prevenció i tractament per a malalties ocupacionals de nova generació, per exemple aquelles relacionades amb l'ús intensiu de les noves tecnologies. Impulsar estudis ergonòmics i psicològics que desemboquin en un nou sistema de protecció dels treballadors i treballadores, adaptat a les condicions actuals de producció.

En segon lloc, es pot millorar substancialment la qualitat de vida de les persones a partir d'una relació més satisfactòria entre la vida laboral i la vida familiar.

La política de conciliació entre vida familiar i vida laboral ha de ser un eix prioritari en la millora de la qualitat de vida, tenint en compte la incorporació generalitzada de les dones al treball remunerat sense que s'hagi produït un canvi suficient en el repartiment de les tasques de la llar. Per a això recomanem:

- **Adaptar els horaris laborals, de les escoles, de l'Administració i del comerç a la vida de les persones**. Es proposa elaborar un pla innovador del tractament del temps com a bé social mitjançant la flexibilitat d'horaris, convocat per l'Administració, i que haurà de comptar amb la participació d'empreses, sindicats, societat civil, associacions de dones i persones expertes en el tema.

- **Augmentar l'oferta de serveis públics d'ajut a les famílies** per a la cura dels infants menors de tres anys i per a l'atenció de persones grans amb dependència. Facilitar una política de permisos temporals per atendre la mainada i les persones grans.
- **Finançar l'atenció i l'educació infantil per als infants menors de tres anys**, fins a una cobertura del 33%, segons l'objectiu fixat per la Comissió Europea.
- **Establir un sistema de llicències remunerades, individualitzades i integrades en el sistema de la Seguretat Social, per a pares i mares.** Millorar i complementar el sistema de protecció de la maternitat i la paternitat, eliminant la distinció de gènere i deixant que cada família decideixi quin dels progenitor n'ha de ser el beneficiari. Incorporar al sistema els treballadors i treballadores autònoms. Estendre la protecció de permisos de maternitat i paternitat independentment de la situació laboral de la dona.
- Crear un sistema de **permisos temporals per atendre familiars en determinats moments**, per exemple, per motiu de malaltia o discapacitat, rebent una part del sou i emprant l'empresa la resta d'aquest sou per contractar temporalment persones en situació d'atur.
- En definitiva, avançar també en la reforma en el repartiment del temps, que, en termes generals, tendeixi a flexibilitzar els horaris, les vacances, la jubilació..., per tal de millorar la relació entre temps de treball, temps de formació i temps fora del treball al llarg del cicle de la vida, mitjançant l'administració personal del capital de temps lliure proporcionat per la legislació laboral.
- El conjunt de mesures per millorar la qualitat de l'ocupació necessita una adaptació específica a les condicions de les pimes, per exemple amb relació als programes de formació contínua o a la flexibilitat d'horaris. Per aquesta raó es recomana organitzar una trobada per a la qualitat de l'ocupació de pimes, Administració i sindicats en què s'estudiïn mesures específiques per adequar aquesta política de qualitat a les condicions pròpies d'empreses amb menys recursos i marge de maniobra.

6

Polítiques socials d'acompanyament a la transició productiva

El model de competitivitat que proposem per a Catalunya ha de considerar la cohesió social no només com a imperatiu moral, sinó com un factor de productivitat i competitivitat, en la mesura que afavoreix l'estabilitat social i laboral, permet l'assumpció de riscos empresarials i emprenedors i disminueix els reflexos de resistència al canvi tecnològic i organitzatiu que podrien bloquejar la transició productiva. En aquest sentit, recomanem una sèrie de polítiques socials que, juntament amb les de millora de la qualitat de l'ocupació i de la qualitat de vida, puguin crear **un cercle virtuós entre una economia competitiva i una societat solidària**.

En particular, proposem:

- **Millorar qualitativament la protecció de la desocupació, mitjançant:**

- > Una progressiva substitució de les prestacions assistencials per un sistema més general d'ajut econòmic a les famílies necessitades. Cal donar un caràcter més actuarial a les prestacions contributives per desocupació.
- > Seguiment de la cerca d'ocupació per part dels perceptors de prestacions, especialment mitjançant entrevistes periòdiques, no tan enfocades com un sistema de control sinó com un sistema d'ajut i formació en el procés d'adaptació als canvis del mercat de treball.
- > Plans de formació ocupacional per a persones aturades, en particular per a perceptors de prestacions, en col·laboració amb les empreses, amb possible vinculació subsidiada a la col·locació.

- **Mesures de protecció social per als col·lectius afectats per les polítiques de deslocalització o tancament d'empreses:**

- > **Les comarques i les persones afectades pel tancament d'empreses** han de rebre una atenció específica del SOC, del CIDEM i dels centres d'innovació i formació ocupacional (CIFO). El nombre de CIFO hauria d'incrementar-se per sobre dels vuit actualment existents a Catalunya. Cal coordinar les activitats d'aquests tres organismes, per tal d'adaptar el subsidi de desocupació a la formació i a la transició a noves formes d'ocupació d'acord amb el mercat de treball.
- > Reforçar les prestacions addicionals a l'assegurança de desocupació contingudes en el Programa interdepartamental de la renda mínima d'inserció (PIRMI), de la Generalitat.

- > **Elaborar plans individuals de reinserció**, recolzats en programes de formació i cerca d'ocupació coberts per una renda mínima durant el període de transició.
- > **Afavorir la mobilitat geogràfica dels treballadors i treballadores dins del territori de Catalunya.** Es tracta de recordar la importància, per a la política d'ocupació, d'altres polítiques que són condició necessària per permetre aquesta mobilitat, en particular: l'accés a l'habitatge en condicions equivalents; els serveis d'ajut a domicili per a les famílies que ho requereixin; i el reforçament de la xarxa de transport col·lectiu a escala regional, comunicant entre si les diferents comarques. Caldria estudiar la creació d'una tarifa reduïda de transport, a càrrec del pressupost públic, per als treballadors i treballadores afectats pel tancament d'empreses i que aconsegueixin feina en un altre municipi.

- **Pla d'acció contra la pobresa infantil.**

La pobresa infantil (que afecta l'11% dels nens i nenes de Catalunya) no només és una nafra social en una societat rica, sinó que té greus conseqüències sobre el sistema escolar i sobre el futur de la força de treball. És per això que considerem que un pla d'acció per disminuir gradualment la pobresa infantil és un component important de les polítiques de cohesió social i formació de la força de treball. En particular, proposem:

- > Assignar prestacions econòmiques universals per a totes les famílies amb infants al seu càrrec.
- > Crear un fons de garantia per cobrir l'impagament de les pensions alimentàries.
- > Incrementar les prestacions econòmiques per a les famílies monoparentals.
- > Ajut personalitzat a les famílies a partir de la detecció de situacions de pobresa infantil en el sistema escolar. Establiment de mecanismes de col·laboració entre el sistema escolar i el sistema de benestar social.

- **Polítiques de regularització i integració de la immigració.**

En definitiva, en la mesura que totes les previsions d'evolució del mercat de treball assenyalen la necessitat d'immigració per pal·liar les carències demogràfiques del país en els propers anys, les polítiques d'integració social i laboral de la immigració són també components essencials de la cohesió social, per tal d'evitar la formació de bosses de marginació, la fractura social basada en antagonismes ètnics i culturals i la desqualificació d'una part de la força de treball. En aquestes polítiques, el Govern ha de cooperar amb el Govern de l'Estat, les empreses, els sindicats, la societat civil i les organitzacions autònomes de la població immigrant.

7

Per un model de creixement sostenible

La sostenibilitat ambiental és, avui dia, part integrant de qualsevol estratègia conscient de creixement econòmic a la nostra societat, per la senzilla raó que hi ha prou arguments econòmics i ecològics per defensar aquesta opció, perquè així ho vol la societat i perquè la ciutadania sancionarà greument aquells governants que no escoltin aquesta exigència peremptòria. Els nostres valors han canviat i el futur del planeta, i amb ell el dels nostres descendents, apareix avui científicament indissociable de les característiques del nostre sistema productiu / destructiu. En aquest sentit, el Consell recomana la plena posada en pràctica de les polítiques de protecció del medi ambient que ja existeixen a la nostra legislació, la transposició de les directrius europees per a aquells àmbits encara pendents i l'adopció de les recomanacions a aquest respecte de l'Agència Europea del Medi Ambient; com també l'avaluació contínua dels efectes de les noves activitats econòmiques sobre els ecosistemes territorials afectats. Aquesta avaluació s'ha de fer segons una perspectiva dinàmica temporal, emprant els mètodes avançats de simulació informàtica, i que ha de guiar una aplicació flexible i evolutiva de les mesures de protecció.

En aquest sentit, cal assenyalar que les activitats de major valor afegit, basades en el coneixement, la informació i la tecnologia avançada, tenen un nivell més baix de perill per al medi ambient, tot i que qualsevol intensificació de l'activitat comporta riscos en un territori tan saturat com el nostre. Sense poder entrar en majors concrecions, recomanem que les estratègies de creixement i/o reconsideració i redistribució d'aquest creixement tinguin en compte l'impacte espacial; és a dir, que se situïn en el marc d'una rigorosa planificació territorial i mediambiental, i que això es faci a partir dels òrgans competents del Govern, en col·laboració amb els serveis municipals de cada localització. El Govern no hauria d'estimular en cap cas la implantació o el desenvolupament de qualsevol activitat econòmica que, segons una avaluació fonamentada en criteris tècnics, causi una empremta ecològica insostenible sobre el territori.

La política de desenvolupament del Govern ha d'establir un filtre d'avaluació ecològica per a qualsevol iniciativa d'activitat econòmica, per deslligada que aquesta sembli de l'entorn. Es recomana, igualment, que les estratègies de creixement tinguin en compte l'abast temporal i que no resolguin únicament problemes conjunturals o a curt termini. També, tot i que és evident que l'impacte ambiental de les mesures de creixement econòmic variarà en funció de la intensitat d'aquestes i dels sectors implicats, es recomana no descartar *a priori* l'avaluació de la sostenibilitat de cap tipus de mesura i aplicar, on sigui possible, el principi

de precaució. Finalment, sembla raonable tenir en compte les recomanacions que diverses agències governamentals o assessores de la Generalitat i del Parlament de Catalunya, com ara el Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible (CADS), el Consell de Protecció de la Natura (CPN) i d'altres, han plantejat al llarg dels darrers anys en forma de mocions, declaracions institucionals o informes concrets. La sostenibilitat, en els termes definits a l'annex corresponent d'aquest informe, ha de constituir una dimensió fonamental del nou model de competitivitat.

Composició del Consell

Manuel Castells

- Professor de recerca de la Universitat Oberta de Catalunya i catedràtic emèrit de planificació regional de la Universitat de Califòrnia-Berkeley

Lluís Flaquer

- Catedràtic de sociologia. Universitat Autònoma de Barcelona
- Director de l'Àrea de Polítiques Familiars. Institut d'Infància i Món Urbà

Jordi Galí

- Director del Centre de Recerca en Economia Internacional (CREI). Universitat Pompeu Fabra

Modest Guinjoan

- Soci-director de Consulting Barcelona Economia
- Professor del Departament d'Economia i Empresa. Universitat Pompeu Fabra

Josep Oliver

- Catedràtic d'economia aplicada. Universitat Autònoma de Barcelona

Emilio Ontiveros

- Soci-conseller delegat d'Analistas Financieros Internacionales i catedràtic d'economia de l'empresa de la Universitat Autònoma de Madrid

Martí Parellada

- Catedràtic. Departament d'Econometria, Estadística i Economia Espanyola. Universitat de Barcelona

Joandomènec Ros

- Catedràtic. Departament d'Ecologia. Facultat de Biologia. Universitat de Barcelona
- Membre de l'Institut d'Estudis Catalans

Francesc Santacana

- Economista. Coordinador general del Pla estratègic metropolità de Barcelona
- Vicepresident de Fundación Conocimiento y Desarrollo

Marina Subirats

- Catedràtica de sociologia. Universitat Autònoma de Barcelona
- Regidora de la Comissió d'Educació i Cultura. Ajuntament de Barcelona

Adolf Todó

- Director general de Caixa Manresa
- Professor d'Esade

Luis Toharia

- Catedràtic de fonaments d'economia i història econòmica. Universitat d'Alcalá de Henares

Xavier Vives

- Professor de l'INSEAD
- Investigador de l'ICREA. Universitat Pompeu Fabra

Metodologia de treball del Consell

El Consell d'Experts va ser designat pel conseller d'Economia i Finances del Govern de la Generalitat. La reunió constitutiva, en presència del conseller, va tenir lloc el dia 21 d'abril de 2004. El professor Manuel Castells va ser designat coordinador del Consell. El Sr. Andreu Morillas, secretari d'Economia, va assegurar la gestió organitzativa del Consell.

El mètode de treball ha estat el següent. Es van establir una sèrie de temes considerats prioritaris per tal d'elaborar una estratègia per a la competitivitat i la qualitat de l'ocupació i la internacionalització de l'economia catalana. Els temes es van distribuir entre els components del Consell en funció de la seva especialització. Cada grup de treball va elaborar una nota d'anàlisi, cadascuna recolzada en la documentació necessària, i es van distribuir a tots els membres del Consell; posteriorment, es van discutir en una sessió que va comptar amb l'assistència de tots. Es van dur a terme deu reunions entre abril i octubre de 2004. Després de la discussió en sessió plenària, les notes temàtiques van ser corregides pels seus autors i distribuïdes a tots els membres del Consell, i es van mantenir diversos torns de debat a través del correu electrònic. Finalment, es va arribar a una formulació definitiva de l'anàlisi i l'estratègia per a cada tema a partir de la integració (a càrrec dels diversos autors) de les notes, de les aportacions i de les observacions de la resta de membres del Consell. En conclusió, a partir del conjunt d'elaboracions per a cada tema es va procedir a sintetitzar les recomanacions derivades de cadascuna de les anàlisis realitzades. Aquesta síntesi constitueix l'informe del Consell, mentre que els annexos integren les notes i els documents que li serveixen de suport. Tot i que s'ha arribat a un grau de consens notable en allò fonamental, no totes les persones que componen el Consell subscriuen totes les afirmacions contingudes als diversos documents. Per tant, en difondre el conjunt de la documentació elaborada, tractem de comunicar al Govern i a la societat catalana els termes del que és, i ha de continuar essent, un debat obert a partir d'un acord en l'aspecte fonamental: la necessitat d'adequar l'economia i la societat catalanes a les noves exigències de competitivitat, dins d'un model de creixement compatible amb la cohesió social i la sostenibilitat ecològica.

Documents de treball

per a un diagnòstic sobre les condicions de la internacionalització,
la qualitat de l'ocupació i la competitivitat de l'economia catalana

1. El model de creixement de Catalunya al principi del segle XXI: expansió, hipotèques i perspectives
Josep Oliver
2. Fomentar la capacitat per emprendre. Cap a un nou model de creixement econòmic basat en la competitivitat sostenible del teixit empresarial endogen de Catalunya
Emilio Ontiveros i Manuel Castells
3. Sistema d'innovació
Francesc Santacana, Adolf Todó, Xavier Vives i Jordi Galí
4. L'economia catalana davant el repte de la globalització
  - Promoció comercial i inversió de les empreses catalanes a l'exterior
Modest Guinjoan
  - La (des)localització de seus d'empreses a Catalunya
Xavier Vives
  - La deslocalització d'empreses a Catalunya: perspectives i respostes possibles
Jordi Galí
5. Educació i formació a Catalunya
Marina Subirats
6. Polítiques d'educació i formació. Universitats i capital humà.
Martí Parellada
7. El mercat de treball a Catalunya: anàlisi, propostes i recomanacions
Luis Toharia
8. Avançar en la qualitat de l'ocupació
Marina Subirats
9. Polítiques socials per a una competitivitat basada en l'equitat
Lluís Flaquer
10. Sobre sostenibilitat i la seva aplicació a la competitivitat econòmica de Catalunya
Joandomènec Ros